

**ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНЕ МІКРОСЕРЕДОВИЩЕ
ЯК УМОВА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ У ВИЩОМУ
НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

У статті теоретично обґрунтовано умови створення у вищому навчальному закладі сприятливого фізкультурно-спортивного мікросередовища.

Ключові слова: фізична підготовка, курсанти, фізкультурно-спортивне мікросередовище.

В статье теоретически обоснованы условия создания в вузе благоприятной физкультурно-спортивной среды.

Ключевые слова: физическая подготовка, курсанты, физкультурно-спортивная среда.

In this article the results of research on the ground of terms of creation are presented in the institute of higher favourable to athletic-sporting microenvironment.

Key words: physical preparation, students, athletic-sporting microenvironment.

Для вищих навчальних закладів завжди характерна наявність певного навчального середовища, яке тісно пов'язане і взаємодіє з наявною у країні системою освіти [1, с.12].

Навчальне середовище є найважливішим чинником, що прискорює або стримує процес самореалізації особистості, необхідною умовою успішного розвитку цього процесу, оскільки життєдіяльність індивіда нерозривно пов'язана із середовищем вищого навчального закладу, яке, на думку багатьох курсантів, часто є єдиним середовищем, де їх розуміють [2; 5]. Розвиток вищої школи, у тому числі системи вищої військової освіти, змушує по-новому поглянути на можливості навчального середовища вищого навчального закладу, ставить завдання наукового обґрунтування і вивчення впливу цього середовища на формування особистості військового фахівця [3; 4].

Мета статті – теоретично обґрунтувати модель мікросередовища вищого навчального закладу, що має фізкультурно-спортивну спрямованість і забезпечує сприятливі можливості реалізації індивідуальних та професійних інтересів особистості.

Завдання:

– теоретично обґрунтувати критерії певного навчального середовища з метою формування активно-діяльнісного відношення курсантів до фізичної підготовки;

– охарактеризувати роль мікросередовища вищого навчального закладу

щодо формування соціально значущих якостей у майбутніх фахівців та з метою підвищення ефективності фізичної підготовки у виші;

- обґрунтувати особливості взаємодії мікросередовища та особистості;
- визначити основні умови створення у вищому навчальному закладі сприятливого спортивного мікросередовища.

Методи дослідження: оцінки рухової активності; соціологічні (анкетування); спостереження, тестування.

Виклад основного матеріалу. Освітнє середовище вищого навчального закладу є опосередкованою ланкою між суспільством та індивідом. Тобто, взаємодія суспільства й індивіда відбувається через безпосереднє коло спілкування і набутий індивідуальний досвід. При цьому фізкультурно-спортивне мікросередовище є специфічним проявом загального макросередовища вишу, а також однією зі складових системи «макросередовище – мікросередовище – особистість».

Макросередовище вищого навчального закладу – це сукупність відносно стійких, систематичних зв'язків діяльності та відносин, завдяки яким особистість виконує певну роль, має певний статус і можливості для задоволення власних потреб, а також виступає суб'єктом суспільно значущої діяльності. При цьому складається певне поле видів практичної діяльності, що визначається рольовою функцією його членів, регламентацією їх взаємин, формою і культурою спілкування, ціннісними орієнтаціями певного змісту на загальнозначущу інформацію, досвідом, станом навчальної, наукової і виховної роботи.

Фізкультурно-спортивне мікросередовище ВНЗ – це професійно-освітній і культурний простір вищого навчального закладу, що створюється його педагогічною системою і характеризується вираженою функціонально-рольовою визначеністю його членів, змістом навчальної і виховної діяльності, фізкультурно-спортивною спрямованістю та орієнтацією на розвиток професійно і соціально значущих якостей студентів, прищеплення їм загальнонаціональних і загальнолюдських цінностей.

Первинною основою впливу на особистість курсанта є рівень розвитку фізкультурно-спортивного мікросередовища ВНЗ, яке характеризується наявністю та ефективністю функціонування і характером взаємодії основних його елементів та їх певної регламентації.

Під регламентованою фізичною підготовкою слід розуміти таку педагогічну систему, основу якої складає сукупність регламентованих елементів фізкультурно-спортивного мікросередовища, а також пов'язаних з ними відносин, функцій, способів взаємодії людей з метою виконання певних завдань.

Педагогічна суть процесу взаємодії фізкультурно-спортивного мікросередовища й особистості курсанта полягає в її можливості комплексної дії на особистість. Спрямованість цієї дії розкривається завдяки таким функціям мікросередовища, як навчальна, формуюча, виховна, контролююча, рекреаційна та ін.

Навчальна функція мікросередовища зазвичай реалізується завдяки

взаємодії систем «викладач – курсант» і «викладач – колектив курсантів». У результаті реалізації комунікативної функції також створюються передумови для обміну корисною інформацією і досвідом рухової діяльності.

Формуюча функція мікросередовища передбачає включення курсанта в систему об'єктивно існуючих функціональних відносин і діяльності, що сприяє його активізації, а отже, і розвитку значущих особистісних якостей. Підкреслюючи значення формуючої функції, необхідно вказати на активну роль самої особистості, її свідомості, відчуттів, волі. Діяльність як провідна форма прояву активності є основою суспільно обумовленого розвитку особистості.

До механізмів формування професійно і соціально значущих якостей особистості відносять наступні механізми:

- нормативної організації формуючої дії мікросередовища на особистість курсанта, у визначенні яких основну роль відіграє кафедра фізичної підготовки і спорту вишу;
- соціально-рольового становлення особистості;
- індивідуального і колективного самовизначення;
- залучення особистості до емоційної взаємодії;
- соціального контролю.

У процесі взаємодії у системі «мікросередовище – особистість» у курсантів створюються передумови для формування особистісних якостей та підвищення ефективності фізичної підготовки в цілому.

Виховна функція фізкультурно-спортивного мікросередовища реалізується через вплив на особистість (з метою формування її світогляду, духовно-етичних цінностей, фізичної і суспільної культури) таких цінностей, як добро, справедливість, свобода, совість, честь. До речі, фізкультурно-спортивне мікросередовище позитивно впливає на усвідомлення і розуміння особистістю своїх обов'язків перед суспільством і державою.

В основі *контролюючої функції* мікросередовища – методика оцінювання курсантів із фізичної підготовленості, що визнається кафедрою фізичної культури. Проте набагато ширші можливості мікросередовища в цьому аспекті виявляються в активізації механізмів самоконтролю і взаємоконтролю курсантів.

Рекреаційна функція фізкультурно-спортивного мікросередовища полягає у створенні в процесі взаємодії членів колективу вищого навчального закладу комфортного соціально-психологічного клімату в навчальній групі, на кафедрі, у ВНЗ у цілому, що сприяє самореалізації і реабілітації особистості. Комунікативні міжособистісні стосунки, що виникають на основі спільності інтересів, відіграють важливу роль у підтримці стійкості елементів мікросередовища. Різноманітні види взаємодії і взаємовпливу сприяють самовизначенню особистості курсанта у сфері фізкультурно-спортивної діяльності.

Таким чином, урахувавши великі можливості даного мікросередовища вишу в реалізації своїх функцій, у цілому його можна охарактеризувати як фізкультурно-спортивне формуюче навчальне мікросередовище, кожна з

функції якого наповнена певним змістом. Найважливішою складовою кожної функції є «мотиваційний блок» – інтегруючий механізм духовного світу особистості, сполучна ланка між світоглядом, емоційною сферою і конкретними вчинками індивіда.

Основними умовами створення у ВНЗ сприятливого фізкультурно-спортивного мікросередовища є:

- фізкультурно-спортивна спрямованість командного складу, його позитивне ставлення до фізичної підготовки студента;
- організаторська діяльність викладачів кафедри фізичної підготовки і спорту щодо розвитку фізкультурно-спортивного мікросередовища;
- високий рівень фізичної і спортивної підготовленості студентів;
- наявність достатньої матеріальної бази для занять фізичними вправами і спортом;
- сприятливі соціально-побутові умови життя курсантів;
- наявність спортивного активу, його лідерів з числа кваліфікованих спортсменів;
- організація та проведення змагань з різних видів спорту на першість підрозділу, факультету, вищого навчального закладу.

Важливо також підкреслити роль кафедри фізичної підготовки і спорту в створенні сприятливого фізкультурно-спортивного середовища у вищому навчальному закладі, необхідність забезпечення особистої активності її професорсько-викладацького складу.

У сучасних умовах виникає необхідність посилення соціальної функції викладача, перетворення його на співорганізатора соціально-виховного середовища.

Особливе значення в контексті формування у курсантів активно-діяльнісного ставлення повинна мати методика оцінювання з дисципліни «Фізична підготовка», а також діяльність викладачів кафедри і командирів щодо вирішення освітніх і виховних завдань. Фізкультурно-спортивне мікросередовище вищого навчального закладу потрібно постійно вдосконалювати, враховуючи при цьому попередній досвід.

Висновки. Успішне вирішення завдання щодо забезпечення педагогічних умов переходу від жорсткої до часткової регламентації фізичної підготовки, формування активно-діяльнісного ставлення курсантів до фізичної підготовки можливе лише в результаті створення у вищому навчальному закладі сприятливого фізкультурно-спортивного мікросередовища.

Перспективи подальших досліджень. У системі фізичної підготовки курсантів вищих навчальних закладів інженерно-операторського профілю необхідне обґрунтування способів організації самостійної активності в умовах функціонування нерегламентованих елементів фізкультурно-спортивного мікросередовища вищого навчального закладу.

Вимоги до організації процесу особистісно зорієнтованого навчання передбачають наукове обґрунтування необхідних соціально-економічних, освітніх, виховних, культурних та інших умов, що впливають на розвиток індивіда в умовах вищої військової школи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Беспалько В. П. Педагогика и прогрессивные технологии обучения / В. П. Беспалько. – М. : Высшая школа, 1995. – 335 с.
2. Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – Изд. 2-е. – М. : Политиздат, 1997. – 304 с.
3. Курлянд З. Н. Педагогіка вищої школи / З. Н. Курлянд, Р. І. Хмельюк, А. В. Семенова. – К. : Знання, 2007. – 495 с.
4. Бородін Ю. А. Фізична підготовка курсантів у вищих військових навчальних закладах інженерно-операторського профілю : монографія / Ю. А. Бородін. – К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 415 с.
5. Бородін Ю. А. Мотивація курсантів вищих військових навчальних закладів до занять фізичною підготовкою і спортом : навчальний посібник / Ю. А. Бородін. – К. : Поліпром, 2007. – 117 с.

Дата надходження до редакції: 17.12 2012 р.